

Franjo Velčić

KRČKI BISKUP DR. KARMELO ZAZINOVIĆ I OSNIVANJE RIJEČKE METROPOLIJE

Dr. sc. Franjo Velčić, Teologija u Rijeci
UDK: 282[27[262.12 K. ZAZINOVIĆ]262.3 RIJEČKA
METROPOLIJA](497.5-3)(091)
Izvorni znanstveni rad

Krčki biskup dr. Karmelo Zazinović (1914.-1997.) bio je neposredni akter, i kao budući sufraganski biskup, živo zainteresiran za uspostavu nove crkvene pokrajine na sjeverozapadu Hrvatske, tj. Riječke metropolije. Pored neposrednog rada i odlučivanja na sastancima BKJ, u studenome 1968. podastro je Svetoj Stolici jednu, do sada nepoznatu, Pro-memoriju kojom živo zagovara uspostavu nove crkvene pokrajine – Riječke metropolije i što hitnije imenovanje rezidencijalnog biskupa u tom drugom po važnosti tadašnjem gradu u Republici Hrvatskoj i ujedno najvećoj trgovačkoj luci u tadašnjoj Jugoslaviji. Sve je to tražilo ne samo novonastalo međudržavno stanje nakon Drugog svjetskog rata, već su u pitanju bili primarno pastoralni razlozi, jer je Rijeka već tada sa Interdijecezanskom teološkom školom i pokrajinskim crkvenim sudom već bila de facto crkveno središte sjeverozapadne Hrvatske.

Ključne riječi: Karmelo Zazinović, riječka metropolija, Zazinovićeva Promemorija.

* * *

Tijekom svoje dvije tisućljetne povijesti Crkva poznaje razne oblike crkvenog ustrojstva. Tako i metropolitansko uređenje, okupljanje pojedinih biskupija u višu organizaciju crkvene pokrajine, ima svoje početke ponajprije na Istoku a onda je i službeno utvrđeno na Nicejskom saboru 325. godine. Nakon Drugoga svjetskog rata novi državni ustroj i uređenje državnih granica na ovim našim prostorima nužno je tražilo usklađivanje i uređivanje novih biskupijskih granica, ali i stvaranje novih, prikladnijih, širih metropolitanskih jedinica. Nakon definitivnog usklađivanja granica između Republi-

ke Italije i tadašnje Socijalističke federativne republike Jugoslavije prišlo se uspostavi nove crkvene pokrajine s Rijekom kao nadbiskupijskim i ujedno metropolitanskim središtem. Dakako da su u vremenu nastanka crkvene pokrajine sufraganski biskupi odigrali također svoju važnu ulogu, a neki i prije toga vremena. Tako npr. nakon smrti apostolskog administratora Riječke biskupije Karla Jamnika 4. studenoga 1949., novim apostolskim administratorom Riječke biskupije bio je imenovan krčki biskup dr. Josip Srebrnić, i upravljao je Riječkom biskupijom do 1. veljače 1952. godine.¹ Njegov pak, nasljednik na krčkoj biskupskoj stolici dr. Karmelo Zazinović bio je ujedno prvi krčki biskup sufragan novostvorene crkvene pokrajine. Naime, uspostavom Riječko-senjske nadbiskupije 27. srpnja 1969. godine, Krčka je biskupija zajedno s Porečko-pulskom istoga dana postala područnom, sufraganskom biskupijom nove sjevernojadranske crkvene pokrajine – Riječke metropolije.

U ovom radu želimo stoga analizirati ulogu krčkoga biskupa dr. Karmela Zazinovića u fazi crkvenih pregovora i nastanka Riječke metropolije. Prisjetimo se stoga ukratko njegova radnoga i životnog puta.

Karmelo Zazinović

Karmelo Zazinović rođen je u gradu Krku 15. srpnja 1914. u obitelji katedralnog sakristana Blaža i Marije rođ. Depikolozvane. Nakon završene petogodišnje osnovne škole i prvog razreda realne gimnazije u Krku, ostale gimnazijske godine proveo je u Splitu. Bogoslovni studij započeo je i završio na KBF-u u Zagrebu. Tamo ga je 13. ožujka 1937. zagrebački nadbiskup-koadjutor dr. Alojzije Stepinac zaređio za đakona, a red prezbiterata primio je u Krku 29. lipnja 1937. godine u krčkoj katedrali, rukopoložanjem njegovog

¹ Dragutin NEŽIĆ, *Od Apostolske administrature u Pazinu do jedinstvene biskupije u Poreču 1947-1978.*, Poreč – Pazin, 1988., str.12. Nežić piše: „Dne 3. studenoga 1949. umro je u Trnovu kod Ilirske Bistrice apostolski administrator riječke biskupije mons. Karel Jamnik i ondje svečano pokopan kraj ulaza u župnu crkvu. (...) Pod istim datumom 10. studenoga 1949. dobio je od Apostolske Nuncijature iz Beograda krčki biskup mons. dr. Josip Srebrnić imenovanje za apostolskog administratora riječke biskupije (cijele) s time, da i dalje rezidira u Krku kao krčki biskup, a apostolski administrator riječke biskupije.“

biskupa Josipa Srebrnića. Godinu dana proveo je u Puntu kao duhovni pomoćnik, a zatim ga je biskup Srebrnić poslao u Rim gdje je na Fakultetu crkvene povijesti Papinskog sveučilišta Gregorijana 1943. godine postigao doktorat iz crkvene povijesti. Vrativši se iz Rima u siječnju 1944. kao mladi doktor crkvene povijesti, nakon kratke službe duhovnog pomoćnika u Puntu, ujesen iste godine imenovan je kapelanom – duhovnim pomoćnikom u Omišlju. Nakon smrti tamošnjeg župnika Grge Fugošića, imenovan je 1948. najprije upraviteljem župe, a kasnije i dekanom istoimenog dekanata. Za vrijeme župnikovanja u Omišlju, Karmelo Zazinović je 15. studenoga 1950. imenovan docentom crkvene povijesti na Visokoj teološkoj školi Centralnog bogoslovskeg sjemeništa u Rijeci. Svoje župničke obveze je tako podesio da je svakog utorka polazio u Rijeku i vraćao se sutradan u župu sve do inscenirane optužbe i sudskog zatvaranja rečene škole 1955. godine.

Nakon trinaestogodišnjeg službovanja u Omišlju 1. listopada 1957. Karmelo je imenovan upraviteljem župe i dekanata u Malom Lošinj te biskupskim delegatom za Administraturu Cres-Lošinj. U toj službi ga je 18. siječnja 1961. zateklo biskupsko imenovanje. Za biskupa je zaređen 23. travnja 1961., te je vršio biskupsku službu u Krčkoj biskupiji najprije kao pomoćni biskup tadašnjem krčkom biskupu dr. Josipu Srebrniću, zatim od 1964. godine kao Apostolski Administrator, te od 1968. kao rezidencijalni krčki biskup.

Umirovljen je 14. studenoga 1989. godine, a 26. istog mjeseca i godine, na svetkovinu Krista Kralja predao je simboličnom gestom u Krčkoj katedrali svoj biskupski štap dotadašnjem biskupu koadjutoru Josipu Bozaniću i time završio svoju odgovornu pastirsku službu u Krčkoj Crkvi. Preminuo je u Krku 5. ožujka 1997. godine i dva dana kasnije pokopan u krčkoj katedrali.²

Gotovo svaki, pa i površni poznavatelj naše crkvene zbilje druge polovice XX. stoljeća upoznao je biskupa Zazinovića kao značajnog i odlučnog biskupa, čije se mišljenje i riječ s poštovanjem slušala i poštivala. I na zasjedanjima Biskupske konferencije sluša-

2 Opširniji pregled života i rada biskupa Zazinovića vidi u: Franjo VELČIĆ, Život i djelo biskupa Karmela Zazinovića, u: Karmelo ZAZINOVIĆ, *Ministrare, Pastirske poslanice i pisma*, Krk 1994., str. 11-58.

la se i uvažavala s pomnjom njegova riječ. Povodom 25. obljetnice biskupskog posvećenja, zagrebački nadbiskup i kardinal Franjo Kuharić, budući da nije mogao biti osobno prisutan, u pismenoj čestitki zahvaljuje biskupu Karmelu u ime zagrebačke nadbiskupije ali i u ime Biskupske konferencije ovim riječima:

*Činim to i u ime svih naših biskupa zahvaljujući za Vašu mudru i zauzetu suradnju u radu naše Biskupske konferencije kroz 25 godina. Tako ste dijelili s nama već četvrt stoljeća sve brige za Crkvu u Hrvata. Nesebičnim pak i rasvijetljenim vodstvom krčke biskupije dajete primjer dobra pastira koji ohrabruje, nadahnjuje i potiče.*³

Tim istim povodom i papa Ivan Pavao II. uputio mu je prigodnu čestitku u kojoj pored ostalog spominje:

*(...) toliko si godina upravljao povjerenim stadom i pobožno mu i sveto stajao na čelu; poput Krista volio si i svećenstvo i narod te ga štitiš od zablude da ne odstupa od vjere otaca; s njima si živio kao jedan od mnogih; više si puta pohodio biskupiju kao otac koji biva uz djecu u radosti, u žalosti, u nevolji i u sreći. Sve u svemu, bio si otac svoga naroda, a ne samo biskup, što ti u tvojih i u Crkvi pribavlja još veću radost i diku i hvalu.*⁴

I njegov drugi po redu riječki metropolita mons. Josip Pavlišić, povodom 25. obljetnice Karmelova biskupskog posvećenja u sadržajnoj, teološki potkovanj homiliji na liturgijskom slavlju pored ostalog je rekao:

„On je – nema sumnje – opečatio jedno doba dugovjeke povijesti ove biskupije osobitim humanim osjećajima prema svim ljudima, istančanom ljubavlju prema svome narodu i domovini, svojom vjernošću Crkvi, koja se raduje što je u njemu našla čovjeka povjerenja, rada i istaknutih talenata.“ To je Pavlišić rekao obzirom na narod a onda je nastavio: *„Mi susjedni biskupi nalazili smo u njemu kao biskupu u svako vrijeme, u svim prilikama i neprilikama, osobito u neizbježivim teškoćama vremena i u pastoralnim potrebama, razboritog i prijateljskog savjetnika, pomoćnika i suradnika.*⁵

3 Okružnice Biskupskog ordinarijata Krk, 1986/IV, str. 75.

4 Isto, str. 74.

5 Isto, str. 87.

Biskup Karmelo bio je također u pravom smislu riječi koncilski biskup. Nećemo ovdje nabrajati njegove koncilске poteze i smjernice koje je znalački i mudro provodio, već ćemo njemu prepuštiti da nam sam kaže u kom je smislu i on bio koncilski biskup. Izrekao je to pri kraju svoga pastirskoga rada, o 25. obljetnici svoga biskupskoga služenja, u krčkoj katedrali na kraju liturgijskoga slavlja, obraćajući se vjerničkom mnoštvu i brojnim uzvanicima, ovim riječima:

„Odmah po imenovanju za biskupa čekao me iznenađujući događaj Crkve – Drugi vatikanski sabor! Bila je to nova škola mog života, u kojoj sam snažno doživio silu Duha Svetoga, katolicitet Crkve Kristove, širinu i toplinu njezinog srca, ozračje prave slobode, neposrednost i blizinu drugih. Tu povezanost i blizinu, nadahnutu vjerom i ljubavlju, nastojao sam kroz ove godine gajiti i razvijati kako među svećenicima, tako i među vjernicima.“⁶

Zazinovićev udio u nastanku Riječke metropolije

Kao što je poznato, pitanje osnivanja metropolije na Sjevernom Jadranu, odnosno na području Hrvatskog primorja postalo je aktualno kada su nakon 1945.-47. godine postavljene tadašnje zapadne granice Jugoslavije, odnosno SR Hrvatske i SR Slovenije. O tim se pitanjima raspravljalo na više plenuma Biskupske konferencije Jugoslavije (BKJ), a posebno na onoj održanoj u Zagrebu od 18. do 20. lipnja 1968. godine.

Za rješavanje međubiskupijskih graničnih pitanja BK Jugoslavije je već 19. siječnja 1965. imenovala komisiju biskupa za proučavanje dijecezanskih granica pod nazivom *Komisija za razgraničenja* koja je svoja mišljenja iznosila svaki puta na plenumu BKJ.⁷ Smijemo kazati da je tada to još uvijek bilo pitanje koje je nastojalo spojiti dotadašnju Senjsko-modrušku biskupiju i Riječku biskupiju koje su

⁶ Isto, str. 89-90.

⁷ D. NEŽIĆ, *Od Apostolske administrature...*, str. 24. Kao članovi komisije za razgraničenje bili su od Episkopata postavljeni nadb. Gabrijel Bukatko, biskupi Dragutin Nežić, Stjepan Bäuerlein, Janez Jenko i Josip Amerić.

se po tom prijedlogu trebale ujediniti sa sjedištem u Rijeci.⁸ Tim činom bi ova potonja trebala biti uzdignuta na rang nadbiskupije i metropolije.

Paralelno s tim pitanjem trebalo je rješavati i pitanje razgraničenja u Istri. Naime, u Istri hrvatski dio tršćansko-koparske biskupije trebalo je ujediniti s tadašnjom porečko-pulskom biskupijom u jednu porečko-pulsku dijecezu. Tim aktom ili pak tom provedbom trebalo se taj teritorij izuzeti iz Goričke metropolije i učiniti ga sufraganom Riječke metropolije.⁹

U tom preuređenju Krčka biskupija trebala je također postati sufraganom Riječke metropolije što bitno nije mijenjalo na stvari jer je ona u tom slučaju ostala u svojim postojećim granicama, a pastoralno gledano u novim političkim konstelacijama stvarno nije bilo nikakvog razloga da bude izravno podređena Svetoj Stolici.¹⁰ No, po tom su pitanju još mnogo ranije, tj. u mjesecu srpnju 1951. godine, svećenici senjsko-modruške biskupije pod vodstvom msgr. Vladimira Kraljića uputili papi Piju XII. zamolbu za pripojenje Rijeke Senjsko-modruškoj biskupiji s rezidencijom ordinarija na Rijeci. Pored ostaloga u petoj točki u vrlo pohvalnom tonu spominju i potrebe Krčke biskupije ovim riječima:

*Krčka biskupija, čiji je Ordinarij također apostolski administrator Cresa, Lošinja i drugih blizih otoka, tvori skladno tijelo sazdano časnom starinom, i primjernim vjerskim predajama onoga naroda, a to tijelo i danas živi praktičnim vjerskim životom.*¹¹

U ovom slučaju jedinu zamjerku ili opasku imao je dotadašnji senjsko-modruški biskup dr. Viktor Burić koji je pledirao da se ne

8 Biskupski arhiv Krk, (u daljnjem tekstu: BAK), Prezidijal biskupa Zazinovića (u daljnjem tekstu: PBZ), broj: 62/1968. Zapisnik BKJ od 18.-20. lipnja 1968. U točki 2. na stranici 7. donosi: *Os- nivanje Metropolije na Sjevernom Jadranu, odnosno Hrvatskom Primorju. Nadbiskup Bukatko čita prijedlog Komisije: Senjsko-modruška i riječka biskupija postaju jedan (sic!) riječko-senjska biskupija sa sjedištem u Rijeci. Ona se diže na rang nadbiskupije i metropolije.*

9 Isto, str. 7.

10 Usp. Isto.

11 BAK, PBZ, 63/1968: Promemorija Josipa Pavlišića, pomoćnog biskupa i generalnog vikara – Biskupije Rijeka i Senj-Moruš. Povijesni podaci, sadašnji zahtjevi, srpanj 1951., str. 9. U originalnom tekstu na latinskom jeziku u točki 5. piše: *Dioecesis Vegliensis, (sic!) cujus Ordinarius nunc etiam administrator apostolicus Chersi, Lussini et adjacentium insularum est, harmonicum corups constituit, formatum venerabili vetustate et (pag. 5-6) exemplaribus illius populo religiosis traditionibus, quod etiam hodie vita illa religionis practicae vivit.*

ukine Senjska biskupija, argumentirajući u tim prilikama klasičnim argumentima, a to su „povijesni razlozi“ makar bila faktično malena biskupija.¹²

No, pitanje dotadašnje Senjske biskupije ticalo se i Zagrebačke nadbiskupije, jer je do tada Senjsko-modruška biskupija bila u sastavu Zagrebačke metropolije. To je na sjednici podsjetio i prisutni pomoćni zagrebački biskup Josip Lach, ali se opravdano suzdržao od glasovanja, jer on i pomoćni biskup Franjo Kuharić, kao generalni vikari zagrebačke nadbiskupije, ne mogu dati nikakve mjerodavne izjave obzirom da ne znaju mišljenje nadbiskupa kardinala Šepera.¹³

Ne znamo koje je bilo po tom pitanju mišljenje biskupa Karmela Zazinovića, ali je prijedlog koji je stavljen na tajno glasovanje, a glasilo je: konstituira se jedna riječko-senjska dijeceza sa sjedištem u Rijeci i podiže se na rang nadbiskupije i metropolije, prihvaćeno sa 20 glasova za, 1 negativan i 3 suzdržana glasa.¹⁴ Krčki biskup je zacijelo spadao među one koji su prihvatili gornji prijedlog.

Zazinovićeva Pro-memorija

U ovom osjetljivom pitanju rješavanja biskupijskih granica i stvaranja novih crkvenih pokrajina zanimljivo je viđenje situacije koju je krčki biskup Karmelo Zazinović iznio u jednoj, po svemu sudeći tajnoj, Pro-memoriji, upućenoj papi Pavlu VI., napisanoj na talijanskom jeziku i datiranoj u Rimu, 21. studenoga 1968. godine, a kao predmet ima: *Alcuni problemi urgenti che concernono le diocesi del Quarnero e dell'Istria esposti dal vescovo di Krk (Veglia)*, tj.

12 Veliki pobornici očuvanja tadašnje Senjske biskupije bila je i skupina vjernika predvođena vjerojatno, laikom prof. Petrom Šimatićem, koji su tiskali posebnu brošuru „Prijedlog za razgraničenje biskupija Senjsko-Modruške i Riječke“ i predali ju biskupu dr. Viktoru Buriću. Vidi: BAK, PBZ, 62/1968. O toj brošuri će biskup Josip Pavlišić napisati: (...) *sa strane nepoznatog autora i nepoznate tiskare, razaslana je svećenicima senjsko-modruške biskupije, biskupima tog područja, svim biskupima Jugoslavije, Papinom Delegatu u Beograd i – koliko mi je poznato – u Rim, također na talijanski prevedena, brošura sa naslovom „SENJSKA BISKUPIJA I PITANJE NJEZINA OPSTANKA“*. Vidi: BAK, PBZ, broj: 63/1968, str. 16-17.

13 Usp. BAK, PBZ, Zapisnik BKJ od 18.-20. lipnja 1968. str. 8.

14 Isto, str. 8.

nekoliko žurnih problema tičući se Kvarnerskih i Istarskih biskupija izraženih od Krčkoga biskupa.¹⁵

Biskup Zazinović u premisi svoje Pro-memorije daje do znanja da je svjestan kako se tu ne radi o problemu koji se tiče njegove teritorijalne kompetencije i jurisdikcije, ali je, u jednoj budućoj odluci na crkvenom i pastoralnom planu, usko povezana s Krkom i njegovom biskupijom.

Obzirom na važnost ove Pro-memorije, za koju vjerujemo da je ostala nepoznata do danas crkvenoj javnosti naše metropolije, smatramo uputnim analizirati njezin sadržaj, koji pored ostalog potvrđuje vrlo mudri i realistički pristup biskupa Karmela prema ovom akutnom problemu.

U prvoj točki pod nazivom: *Diocesi di Rijeka (Fiume)*, Karmelo konstatira da je riječka biskupija više od 22 godine bez rezidencijalnog biskupa, a Rijeka je tada bila po važnosti drugi grad u Republici Hrvatskoj i prva pomorska luka u čitavoj Jugoslaviji. Broj stanovnika se skoro bio utrostručio, a pastoralni problemi su se umnažali i zbog činjenice što tijekom svih onih godina, upravo radi pomanjkanja rezidencijalnog biskupa, nisu mogle biti poduzete one inicijative koje bi jedan rezidencijalni biskup trebao poduzeti. Dovoljno je bilo pomisliti na strašnu oskudicu dijecezanskog klera: sveukupno 7 svećenika na hrvatskoj strani biskupije.

Osim ovih pastoralnih promišljanja, piše Zazinović, trebalo je uzeti u obzir da je Rijeka u tom vremenu postala administrativni, ekonomski, kulturni i politički centar čitave Istarske i Kvarnerske regije, i upravo u tom središtu se osjećala potreba da Crkva bude više prisutna, a to nije bila, jer punih dvadeset i dvije godine nije imala rezidencijalnog biskupa. Tadašnje rješenje Apostolske Administrature nije više moglo biti prikladno, između ostaloga i zbog toga što su tada u Rijeci pastoralni zadaci bili takvi i toliki da bi apsorbirali najbolje snage i jednoga mladoga čovjeka punog inicijative i bez dodatnog tereta da upravlja i jednom drugom biskupijom.

I pod usko crkvenim vidom Rijeka je već tada bila centar čitave regije: imala je Interdijecezansko teološko sjemenište, pokrajini-

¹⁵ BAK, PBZ, broj: 39/1968, str. 1-2. Zbog važnosti ove Zazinovićeve Pro-memorije donosimo ju u originalu, u zasebnom prilogu ovoga rada.

ski crkveni sud, pastoralne aktivnosti (npr. sa studentima) za koje su bile zainteresirane ostale biskupije koje su gravitirale prema Rijeci. I tako, dok su druge biskupije imale vlastitog rezidencijalnog biskupa, samo ga Rijeka nije imala, premda je imala za to nužnu potrebu. Stoga je prvotni problem kojeg je trebalo tada riješiti bio, podcrtava Karmelo, da se u Rijeci postavi čim prije jednog rezidencijalnog biskupa.

U drugoj točki bila su tretirana pitanja novih granica između Riječke i Senjske biskupije. Tadašnje, naime, granice Riječke biskupije (njen hrvatski dio) bile su određene političkim granicama između Italije i Jugoslavije iz 1925. godine, i nisu odgovarale civilnoj i pastoralnoj stvarnosti ove regije u poslijeratnom vremenu. Rijeka je, s točke gledišta crkvenih granica, bila poput jedne velike glave bez tijela – *è una enorme testa senza corpo* – piše Karmelo Zazinović. Stoga je bila nužna revizija biskupijskih granica, na način da se gradu Rijeci dadne jedan znatni dio njezinog zaleđa, a to bi se moglo učiniti tražeći jedno pravedno rješenje sporazumjevši se sa Senjskom biskupijom, budući da je njezin sjeverni teritorij (stara biskupija Modruš) cjelovito gravitirala prema Rijeci. Sveta Stolica je očito imala već mišljenje i predloške Biskupske komisije BKJ za izmjenu biskupijskih granica i samih dotičnih Ordinarija. I to je bio jedan od hitnih problema od kojeg rješenja je ovisio jedan redovni pastoralni razvoj dviju zainteresiranih biskupija. Na kraju je biskup Karmelo, ne bez diplomatske intuicije, iznio i jednu hipotetičku bojazan, usudivši se pokorno konstatirati ali i upitati što će se dogoditi ako nestrpljivost klera i vjernika bude i dalje rasla sve više i više radi odugovlačenja rješenja, što bi moglo lako biti zlouporabljeno od neprijatelja Crkve i Rima – *puo essere facilmente strumentalizzato dai nemici della Chiesa e di Roma*.

Tek u trećoj točki tretira pitanje uspostave Istarske i Kvarnerske crkvene pokrajine. Po tom pitanju upute Drugog vatikanskog sabora, kao i stvarne potrebe naše regije nametale su potrebu uspostave jedne crkvene provincije ili regije koja bi obuhvaćala sljedeće biskupije: Poreč-Pula, Rijeka, Krk i Senj. Tako bi sjeverozapadni dio Hrvatske, koji sačinjava jednu geopolitičku jedinicu, s vlasti-

tim osobitostima dijalekata, mentaliteta, civilnih i crkvenih predaja, imao jedan operativni okvir mnogo širi i na crkvenom i pastoralnom planu. Zato su biskupi te pokrajine osjećali da su sve više među sobom komplementarni, i sve više se osjećala potreba racionalizacije kleričkih sila i pastoralnih struktura koje su nametale potrebu stvaranja jednog takvog tijela, tj. jedne crkvene provincije kao pravnog instrumenta na raspolaganje biskupima čitave regije.

S druge pak strane crkva u Hrvatskoj bila je prirodno podijeljena u četiri regije ili provincije, i to: panonska Hrvatska i Slavonija s metropolitom u Zagrebu, Bosna i Hercegovina s metropolitom u Sarajevu, Dalmacija pak, formalno još ne uspostavljena, ali postojeća *via facti*: premda nije još bio riješen problem metropolitanskog sjedišta zbog nesporazuma između Splita i Zadra, i na kraju Istra i Kvarner čije bi prirodno sjedište budućeg metropolite trebalo biti u Rijeci.

Četvrta točka bila je pitanje imenovanja novog zagrebačkog nadbiskupa, u čemu Karmelo pokazuje i svoju diplomatsku istančanost, ali to ne ulazi u pitanje našeg raspravljanja.

Iz ove Promemorije smijemo konstatirati kako je Karmelo Zazinović realistički, mudro i dugoročno ispravno gledao na stvaranje ove sjevernojadranske crkvene pokrajine koja i danas, nakon 40 godina od njezina osnutka u novim prilikama, opravdava svoje postojanje.

Zazinovićeva vizija Riječke metropolije

Već iz spomenute Promemorije koju je biskup Zazinović uputio Svetoj Stolicu proizlazi što je od metropolitanske Crkve u budućnosti očekivao. To je zajedno s brojnim vjernicima svoje biskupije izrazio 9. i 10. svibnja 1970. godine sudjelujući na vanjskoj proslavi u riječkoj prvostolnici Sv. Vida i na Trsatu. Prigodom ustoličenja nadbiskupa riječko-senjskog i metropolite dr. Viktora Burića u riječkoj prvostolnici sv. Vida, 9. svibnja 1970. godine u pozdravnom govoru u ime biskupa i svećenstva metropolije pored ostaloga je rekao:

„Današnje slavlje ima svoje opravdanje: svjedoci smo događaja koji duboko zasijeca u organizam i život Crkve i ljudi ovoga kraja. Na ovom se dijelu hrvatskoga tla otvara novo razdoblje zajednice Kristovih vjernika, a po njima i svekolike zajednice naroda. Metropolija, ustanovljena u sjeverojadranskoj Hrvatskoj, obuhvaća drevne hrvatske krajeve: Liku, Krbavu, Kordun, Vinodol, Hrvatsko Primorje, Krk i ostale Kvarnerske otoke, Rijeku i Istru što se pretežnim dijelom podudara s nekadašnjom Frankopanskom državinom, s krajem gdje se je, kao nigdje u slavenskom svijetu, čuvala neprekinuta i kompaktna tradicija glagoljaška, ta biser-baština hrvatske kulture.“¹⁶ A ono što je slijedilo bio je programski plan i Karmelova vizija koja je i danas aktualna i izazovna. Naime, Zazinović je zatim nadodao: „Svećenici su ovih strana vjekovima osjećali potrebu međusobnog povezivanja radi buđenja, gajenja i čuvanja vjerske i narodne svijesti. Riječka je metropolija kao institucija doduše tek nastala, ali su nekad brojnije biskupije ovoga kraja, povijesno i crkveno bile povezane već u ranim kršćanskim stoljećima. Njezinim je uspostavljanjem logično sjedinjena crkvena zajednica koja je na ovom najzapadnijem dijelu Hrvatske bila uvijek dosad crkvenopravno podijeljena, ne bez štete za vjersko-pastoralni rad i uživanje prirodnog prava njezinih članova.“¹⁷ Tu je Zazinović očitovao koliko je ovo metropolitansko crkveno uređenje s Rijekom kao središnjim gradom poprimilo ne samo crkveno-pastoralno značenje, već i crkveno-političko, ali i šire gledano kulturno, nacionalno i međunarodno-političko značenje.¹⁸

Zaključak

Za biskupa Zazinovića smijemo kazati da je i u vremenu pregovaranja i prilikom uspostave Riječke metropolije bio svojom prisutnošću i svojim interventima važan čimbenik u sređivanju crkvenih struktura na ovim našim prostorima. U vatikanskim arhivima, ali i u njegovom osobnom Prezidijalu u Biskupskom arhivu u Krku,

16 Službeni vjesnik riječko-senjske nadbiskupije, br. 3 (1970), Prilog I., str. 2-3.

17 Isto, str. 3.

koji nije još dostupan za detaljnu povijesnu analizu, zacijelo ćemo naći još vrijednih podataka i njegovih intervenata. No, i ovo što smo iznijeli, kao i njegova Promemorija iz studenoga 1968. godine, potvrđuje nam još jednom Zazinovićeve lucidnost i realnost, snalaženje u novim pastoralnim (i političkim!) okolnostima, u kojima se čovjeku vjerniku uvijek pruža nova „šansa“ za budućnost. Možemo zaključiti da su njegove vizije i planovi ostvareni uspostavljanjem riječkog metropolitanskog crkvenog sustava, ali ostaje trajni zadatak, da „biskupi i svećenici, s kršćanskom odvažnošću i strpljivošću prozriju zasjede skrivenog partikularizma i pogibeljnog individualizma u omogućavanju stvaranja ozračja velikodušnosti i otvorenosti u vidu općeg dobra, bez pretenzije da se ikome nameće osim evanđeoske istine i ljubavi, svjesni potrebe uzajamne suradnje“.¹⁹ Zazinović u tome vidi ono bitno što je bilo nužno učiniti da i ovo veliko područje koje je u prošlosti bilo najrastrganije hrvatsko područje između Poreča i Bihaća, Kupe i Velebita, a, crkveno gledano, pretrpjelo je velike crkvenopravne promjene, postane jedna organska crkvena (i društvena) cjelina.

Prilog:

Str. 1

PRO-MEMORIA

Oggetto:

Alcuni problemi urgenti che concernono

le diocesi del Quarnero e dell'Istria

Esposti dal vescovo di Krk (Veglia)

Premessa.

Il sottoscritto Vescovo di Krk si permette esporre alcuni problemi che riguardano l'insieme delle diocesi del Quarnero e dell'Istria ed esigono una soluzione urgente. Il motivo per cui ritiene di dover

¹⁹ Službeni vjesnik riječko-senjske nadbiskupije, Isto, str.3.

parlare di un problema più vasto e in apparenza non pertinente alla sua competenza territoriale è la convinzione, basata su fatti concreti, che il futuro della regione e quindi anche di Veglia sul piano ecclesiastico e pastorale è strettamente collegato alla soluzione dei problemi prospettati. Perciò umilmente ma istantemente supplica il Santo Padre di voler prendere personalmente visione di tutta la questione e degnarsi di dare precise disposizioni per una sollecita soluzione.

1.- DIOCESI DI RIJEKA (Fiume).

Da oltre 22 anni la diocesi è senza vescovo residenziale. Oggi è la seconda città per importanza nella Repubblica Croata e il più grande porto di tutta la Jugoslavia. Il numero degli abitanti è quasi triplicato e i problemi pastorali sono aggravati anche dal fatto che in tutti questi anni, appunto per la mancanza di un vescovo residenziale, non sono state prese quelle iniziative che un vescovo residenziale avrebbe potuto e dovuto prendere. Basti pensare alla tremenda scarsezza del clero diocesano: 7 sacerdoti in tutto! per la parte croata della diocesi.

Oltre a queste considerazioni pastorali vi è da tener presente che Rijeka è anche il centro amministrativo, economico, culturale e politico di tutta la regione dell'Istria e Quarnero, e proprio in questo centro la presenza della Chiesa è assai carente perchè non c'è ancora un vescovo residenziale. La soluzione dell'Amministrazione Apostolica oggi non è più adeguata, anche perchè i compiti pastorali a Rijeka sono tali e tanti da assorbire le migliori energie di un uomo giovane e pieno di iniziativa e senza il peso di un'altra diocesi da governare.

Anche dal punto di vista strettamente ecclesiastico Rijeka è il centro di tutta la regione: vi è il Seminario Teologico Interdiocesano, vi è il Tribunale ecclesiastico regionale, vi sono attività pastorali (per es. quella tra gli studenti) che interessano tutte le diocesi che gravitano su Rijeka ecc. Ora, mentre le altre diocesi hanno il proprio vescovo residenziale, solo Rijeka ne è ancora priva, pur avendone

estrema necessità. Il problema n.o 1 da risolvere è quindi questo: dare quanto prima un vescovo residenziale a Rijeka.

Str. 2.

2. REVISIONE DEI CONFINI DELLE DIOCESI DI RIJEKA E SENJ.

I confini attuali della diocesi di Rijeka (parte croata) sono stati dettati dalla necessità politica del momento (i confini tra Italia e Jugoslavia nel 1925) e non rispondono alla realtà umana e pastorale della regione. Rijeka, dal punto di vista dei confini ecclesiastici, è una enorme testa senza corpo. Si rende quindi necessaria una revisione dei confini, dando alla città di Rijeka un conveniente entroterra, e ciò si può fare trovando una giusta soluzione di compromesso con la diocesi di Senj, il cui territorio settentrionale (l'antica diocesi di Modrus) gravita tutto su Rijeka. La Santa Sede ha avuto certamente le proposte e della Commissione episcopale per la revisione dei confini diocesani e degli Ordinari interessati. Anche questo è un problema urgente, dalla cui soluzione dipende un ordinato sviluppo pastorale delle due diocesi interessate. Mi sia lecito aggiungere qui che l'importanza del clero e dei fedeli è sempre più grande e il procrastinare la soluzione può essere facilmente strumentalizzato dai nemici della Chiesa e di Roma.

3.- COSTITUZIONE DELLA PROVINCIA ECCLESIASTICA DELL'ISTRIA E QUARNERO.

Le indicazioni del Concilio Vaticano II, le esigenze reali della nostra regione impongono la costituzione di una Provincia o Regione ecclesiastica che comprenda le seguenti diocesi: Porec-Pula, Rijeka, Krk (Veglia), e Senj. Così l'angolo nord-occidentale della Croazia, che costituisce un'unità geopolitica, con caratteristiche proprie

di dialetto, di mentalità, di tradizioni civili ed ecclesiastiche, avrebbe un quadro operativo più vasto anche sul piano ecclesiastico e pastorale. I vescovi della regione sentono di essere sempre più complementari tra di loro, e la esigenza di una razionalizzazione delle forze del clero e delle strutture pastorali impongono quasi la creazione di questo organismo cioè la Provincia ecclesiastica, quale strumento giuridico a disposizione dei vescovi della regione.

D'altra parte la Chiesa in Croazia è naturalmente divisa in quattro regioni o provincie: Croazia pannonica e Slavonia (metropoli a Zagreb), Bosnia ed Erzegovina (metropoli a Sarajevo), Dalmazia (formalmente non ancora costituita, ma esistente via facti: non è risolto ancora il problema della sede metropolitana, contesa tra Spalato e Zara), e infine l'Istria e Quarnero (la sede naturale del metropoli dovrebbe essere Rijeka).

4.- NOMINA DEL NUOVO ARCIVESCOVO DI ZAGREB.

Infine mi sia permesso insistere per la nomina del nuovo arcivescovo di Zagreb. La questione è di interesse comune per tutta la Chiesa in Jugoslavia perchè l'arcivescovo di Zagreb nell'attuale situazione è via facti il capo spirituale dei cattolici da noi e il membro più autorevole dell'Episcopato. Inoltre la archidiocesi (sic!) di Zagreb è la più grande e popolosa, per cui la mancanza di un Pastore si ripercuote negativamente e su Zagreb e su tutta la comunità cattolica in Jugoslavia.

Roma, 21 novembre 1968.

THE BISHOP OF KRK, DR. KARMELO ZAZINOVIĆ AND THE ESTABLISHMENT OF THE METROPOLITAN ARCHDIOCESE OF RIJEKA

Summary

The bishop of Krk, dr. Karmelo Zazinović (1914-1997) as a future suffragan bishop, was directly involved, and vividly interested in the establishment of a new ecclesiastical region in the north-west of Croatia, i.e. the metropolitan archdiocese of Rijeka. Beside the direct work and decision taking during the meetings of the Episcopal Conference of Yugoslavia, he also presented to the Holy See (in the november of 1968) one, unknown up to this moment, pro-memoria by which he intensely advocates the establishment of a new region, the metropolitan archdiocese of Rijeka, supporting an urgent nomination of a resident bishop in this city, which was second to Zagreb in importance, beside being the most important seaport in the former state. This was demanded by the urgent pastoral reasons as well as by newly formed international circumstances after the 2nd world war. By that time Rijeka was already the church centre of the north-west Croatia, with its inter-diocesan theological school and the regional ecclesiastical court.

Key words: Karmelo Zazinović, the metropolitan archdiocese of Rijeka, the pro-memoria of Zazinović